

УДК 378.091.39:364-43
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2024-107-8>

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІКИ ПРИГОД У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Попов Олександр Анатолійович,
кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри педагогіки і соціальної роботи
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
o.popov@chnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7135-0476>

Статтю присвячено визначенню можливостей використання педагогіки пригод у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Презентовані результати отримані за підсумками першого етапу вивчення ефективності цієї методики. Методологічно означений етап дослідження було побудовано у формі підходу «desk research».

Здійснено стисле термінологічне уточнення щодо базових понять дослідження, зокрема визначено сутність та співвідношення між педагогікою досвіду чи педагогікою переживань, педагогікою пригод, педагогікою пригод на відкритому повітрі. Запропоновано авторську дефініцію педагогіки пригод. Уточнено типові риси освітніх заходів із застосуванням педагогіки пригод. Встановлено, що ключовими елементами методології педагогіки пригод є діяльність і рефлексія.

На підставі аналізу наукових публікацій обґрунтовано, що застосування педагогіки пригод у роботі із дорослою молоддю відкриває значні перспективи. Констатовано, що в США та Великій Британії педагогіка пригод часто тлумачиться як окрема професія, що відобразилося у відкритті відповідних освітніх програм в закладах вищої освіти.

Базуючись на результатах закордонних досліджень, які вивчали впровадження елементів педагогіки пригод у професійну підготовку соціальних працівників, обґрунтовано ефективність такої діяльності. Відзначено запровадження американськими університетами спеціалізованих навчальних дисциплін щодо педагогіки пригод в межах освітніх програм із соціальної роботи на бакалавраті та магістратурі, а також окремі приклади функціонування освітніх програм із подвійними дипломами з соціальної роботи та педагогіки на відкритому повітрі.

Визначено потенційні шляхи імплементації педагогіки пригод у освітній процес із підготовки майбутніх соціальних працівників, а саме: використання програм із педагогіки пригод у позанавчальній діяльності, застосування практичних елементів педагогіки пригод під час викладання курсів загального спрямування, запровадження тематичної навчальної дисципліни «Педагогіка пригод» до освітніх програм із соціальної роботи на бакалаврському чи магістерському рівнях.

Ключові слова: педагогіка пригод, педагогіка пригод на відкритому повітрі, педагогіка досвіду, педагогіка переживань, професійна підготовка студентів, професійна підготовка соціальних працівників.

THE USE OF ADVENTURE EDUCATION IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SOCIAL WORKERS

Popov Oleksandr Anatoliiovych,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Assistant Professor at the Department of Pedagogy and Social Work
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
o.popov@chnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7135-0476>

The article analyzes the possibilities of adventure education implementation into the professional training of future social workers. The presented results were obtained during the first phase of the ongoing scientific investigation in the specified direction. Research methodology was based on the so-called «desk research» approach.

A concise terminological clarification regarding the basic concepts crucial to the study is provided, in particular, the essence and the interrelations between experiential education, adventure education and outdoor adventure education are defined. The author's definition of adventure education is given. The typical characteristics of adventure education activities are determined. It is established that activity and reflection are the key elements of adventure education methodology.

Based on the analysis of contemporary scientific publications, it is justified that the application of adventure education opens up significant prospects in work with young adults. It is established that in the USA and Great

Britain, adventure education is often interpreted as a separate profession, which led to the introduction of correspondent educational programs in higher education institutions.

As indicated by the results of foreign studies on the application of adventure education elements in the professional training of social workers, the effectiveness of such activities is justified. It is found out that some American universities offer courses on adventure education for future social work practitioners at Bachelor's and Master's levels. The existence of the dual education program on social work and outdoor education is confirmed.

Potential ways of implementing adventure education into the professional training of future social workers are outlined, namely: the use of adventure education programs in extracurricular activities, the use of adventure education elements within the scope of some general courses, the introduction of the separate «Adventure education» course for social work students at Bachelor's or Master's level.

Key words: *adventure education, outdoor adventure education, experiential education, professional training of students, professional training of social workers.*

Вступ. В практиці педагогічної діяльності відбувається постійний пошук нових підходів до організації роботи з дітьми та молоддю, який має на меті підвищення її ефективності та створення сприятливих можливостей розвитку для кожної людини. Одним із таких підходів, який набуває поширення в Україні протягом останніх 5-10 років, є так звана «педагогіка пригод». Її впровадженням займаються переважно фахівці неурядових організацій чи міжнародних благодійних фондів, як то «Карітас України», Дитячий центр соціальної реабілітації «Сонячне світло» (Київська область), тощо. З огляду на це, виникає потреба у здійсненні підготовки фахівців, здатних до застосування педагогіки пригод у практичній діяльності. Окрім того, раціональною видається імплементація її елементів і в роботу зі студентською молоддю.

Теоретичне обґрунтування проблеми. В українській педагогічній науці представлені лише окремі дослідження на предмет педагогіки пригод. Зокрема, О. Верескун, Н. Логвіненко розкрили деякі аспекти використання педагогіки пригод в межах шкільного курсу літератури (Верескун, 2016; Логвіненко, 2015), О. Янкович визначила можливості застосування в Україні польського досвіду з організації лісових дитячих садків, діяльність яких серед іншого засновується на ідеях педагогіки пригод (Янкович, 2023). Н. Бишевець та Ю. Лазаківич обґрунтували доцільність використання пригодницьких програм у практиці фізичного виховання та організації активного дозвілля студентів (Бишевець, Лазаківич, 2023).

Відзначимо, що поодинокі дослідження стосувалися також так званої «педагогіки переживань» або «педагогіки досвіду», яка безпосередньо пов'язана із педагогікою пригод. Так, І. Воронцова та С. Влащенко виокремили педагогіку переживань як одну із сучасних моделей екологічної освіти закордоном (Воронцова, Влащенко, 2013), Г. Хоружий відзначив, що педагогіка переживань може застосовуватися як один із методів педагогіки вільного часу (Хоружий, 2017).

Нечисленні дослідження в цьому руслі здійснюються і в суміжних галузях знань. До при-

кладу, І. Гайдамашко обґрунтувала доцільність застосування педагогіки переживань із профілактичною метою у системі шкільної освіти (Гайдамашко, 2013), О. Попов проаналізував перспективи застосування педагогіки пригод в якості методу соціальної роботи (Попов, 2022).

Слід зауважити, що можливості використання педагогіки пригод у навчальному процесі в закладах вищої освіти, і, зокрема, в межах професійної підготовки майбутніх соціальних працівників дотепер належним чином не висвітлені в українській науці. Такий стан справ актуалізує здійснення наукових пошуків в окресленому руслі.

Метою дослідження є визначення можливостей використання педагогіки пригод у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Методологія та методи. Презентовані у статті матеріали отримано за результатами першого етапу вивчення ефективності впровадження педагогіки пригод у процес професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Він передбачав застосування так званого підходу «desk research», зокрема пошук, аналіз, систематизацію та узагальнення вже оприлюдненої інформації у різноманітних наукових джерелах.

Результати та дискусії. З огляду на значну сутнісну близькість педагогіки пригод та педагогіки переживань, та недостатню висвітленість їхнього взаємозв'язку в україномовній науковій літературі, раціональним видається першочергове здійснення стислого термінологічного уточнення.

Згідно із визначенням Асоціації з педагогіки досвіду, яка є міжнародною організацією, що об'єднує педагогів, практиків, дослідників та студентів у цій сфері, педагогіка досвіду чи педагогіка переживань (англ. Experiential Education) – це «навчальна філософія, яка ґрунтується на багатьох методологічних підходах, за яких педагоги цілеспрямовано залучають здобувачів освіти у здобуття безпосереднього досвіду і сфокусовану рефлексію, задля того, щоб розширити знання і навички, пояснити цінності і розвинути здатність людей робити

внесок у свої громади». Як розтлумачується Асоціацією, методологія педагогіки досвіду може використовуватися багатьма дисциплінами і підходами, у тому числі і педагогікою пригод (Association for Experiential Education, n. d.).

Редактори однієї із вже фактично «класичних» праць у галузі педагогіки пригод з однойменною назвою – Дж. Майлз і С. Пріст, визначають її як діяльність, що має на меті сприяння особистісному розвитку через «цілеспрямоване планування та імплементацію освітніх процесів, що певним чином включають ризик» (Miles, Priest, 1990: 1).

Американські науковці М. Беррі і К. Ходжсон вказують на те, що педагогіка пригод є своєрідною формою педагогіки досвіду, яка найчастіше асоціюється із діяльністю, що передбачає ризик, і включає як низько-пригодницьку діяльність (наприклад, групове будівництво плоту), так і високо-пригодницьку (наприклад, скелелазіння) (Berry, Hodgson, 2011).

Часто у англійських публікаціях використовується також такий термін як «педагогіка пригод на відкритому повітрі» (англ. Outdoor Adventure Education). Американські дослідники А. В. Еwert та Дж. Сібторп окреслюють її як «розмаїття діяльності із викладання та навчання, а також досвіду, які зазвичай передбачають тісну взаємодію із природними умовами під відкритим повітрям і містять елементи реальної чи уявної небезпеки чи ризику, у яких результат ... може піддаватися впливу дій учасників чи обставин» (Ewert, Sibthorp, 2014: 5).

Британська дослідниця К. Хенсбі розуміє педагогіку пригод на відкритому повітрі, як «загальний термін, який включає досвід і діяльність на відкритому повітрі, що веде до навчання щодо себе, інших та природи». При цьому на її думку досвід і діяльність може, але не мусить включати сприйняття особою ризику (Hensby, 2024: 18).

Резюмуючи вищенаведені визначення, можна стверджувати, що термін «педагогіка пригод на відкритому повітрі» фактично є вужчим щодо більш ширшого терміну «педагогіка пригод».

У презентованій публікації будемо розглядати як заходи і програми, які належать виключно до сфери педагогіки пригод на відкритому повітрі, так і такі, що виходять за її межі і належать до педагогіки пригод загалом.

Власне, в межах нашого дослідження вважатимемо, що педагогіка пригод є методологічним підходом до організації освітнього процесу, який передбачає залучення учасників до діяльності у формі спільних пригод із елементами ризику чи небезпеки, та, характеризується вихідною невизначеністю результатів.

Витоки педагогіки пригод, як і спорідненої педагогіки досвіду, зазвичай виводять із вчення видатного німецького педагога Курта Гана та його програми «Outward Bound», яку

він вперше імплементував у 1941 році. Згодом успішність цієї програми призвела до заснування і поширення по усьому світу «Outward Bound шкіл» (Hattie et al., 1997).

Американський дослідник Дж. Хетті спільно з своїми австралійськими колегами виокремив типові риси освітніх заходів із застосуванням педагогіки пригод, а саме:

проведення в умовах, які сильно відрізняються від звичного оточення учасників, наприклад у дикій природі, або малонаселеній місцевості;

– невелике число учасників (до 16 осіб);

– постановка перед ними завдань, які можуть сприйматися як своєрідні фізичні і/або розумові виклики;

– інтенсивна взаємодія між учасниками, яка зазвичай передбачає спільне вирішення проблем і прийняття рішень;

– наявність підготованого лідера, який, втім, не нав'язує свою точку зору іншим;

– обмежена тривалість у часі – до 4 тижнів (Hattie et al., 1997).

Ключовими елементами методології педагогіки пригод, як правило, є власне сама діяльність і рефлексія, яка передбачає переосмислення здобутого досвіду (Reuneke, 2016). Власне остання і відіграє визначальну роль в контексті досягнення освітніх цілей.

Найчастіше педагогіка пригод використовується при взаємодії з дітьми, втім значні перспективи відкриваються від її застосування і у роботі із дорослою молоддю, основну частку якої складає студентство. Це твердження підтвердилося, до прикладу, за результатами дослідження, проведеного американськими вченими М. Райлі, Дж. Сібторпом та Ш. Рошель. Самостійні студентські експедиції, які детально вивчалися авторами, сприяли формуванню здорових стосунків між учасниками, їхньої здатності до співпраці, критичному мисленню, зростанню готовності брати на себе відповідальність та використовувати переваги саморегуляції у навчанні (Riley et al., 2024).

С. Кулі, В. Бернс та Дж. Каммінг на основі аналізу наявного досвіду впровадження педагогіки пригод на відкритому повітрі в межах систем вищої освіти США, Великої Британії, Нової Зеландії та Малайзії, дійшли до висновку, що застосування педагогіки пригод у системі вищої освіти надає значні можливості для фасилітації групової роботи, покращення налаштованості студентів на групову роботу, розвитку у них вмінь необхідних для ефективної співпраці, підвищення згуртованості студентських груп та соціальної інтеграції учасників, підвищення рівня заангажованості студентів у вивчення навчальних курсів, й, загалом сприяє створенню інтегрованого освітнього середовища у закладі освіти (Cooley et al., 2015). Варто наголосити, що перелічені

можливості мають особливу цінність у контексті професійної підготовки студентів спеціальності «Соціальна робота». З одного боку це пояснюється тим фактом, що групові форми роботи користуються особливою популярністю серед сучасних студентів (наприклад, тренінгова робота), а з іншого – тим, що групова робота є одним із так званих «класичних» методів соціальної роботи як професійної діяльності.

Слід відзначити, що в США та Великій Британії педагогіка пригод часто тлумачиться як окрема професія, що відобразилося у відкритті відповідних освітніх програм в закладах вищої освіти (Potter, 2012; Hensby, 2024).

Зважаючи на вагомі переваги використання педагогіки пригод у системі вищої освіти, в світі було здійснено кілька спроб впровадити її елементи у професійну підготовку соціальних працівників. Так, південноафриканський науковець Р. Рейнеке на підставі аналізу даних проведеного емпіричного дослідження стверджує, що педагогіка пригод є дієвим засобом навчання студентів, які навчаються на бакалавраті соціальної роботи, щодо різноманітних сенситивних тем, таких як розмаїття (Reyneke, 2016).

В процесі дослідження, для фасилітації групової дискусії щодо розмаїття, вченим було застосовано проєктивну методику із сфери педагогіки пригод, яка має назву «Яблука і груша». Діяльність було умовно розподілено на 3 етапи: інструктаж, ідентифікація та маніпуляція. Інструктаж передбачав ознайомлення учасників із правилами роботи. На етапі ідентифікації перед учасниками розташовувався набір із яблук, потім утворювалася група із кількох осіб, кожній із яких видавалося власне яблуко, яке вони вивчали. Згодом усі яблука поверталися до набору і учасниками було потрібно ідентифікувати своє яблуко. Нарешті, на останньому етапі порядок розміщення яблук змінювався кілька разів (усі яблука в колі, одне – посередині, одне – назовні, тощо), а потім до них додавалась одна груша. На усіх етапах студентів заохочували до рефлексії з приводу розмаїття. Подальше опитування студентів, яке було проведено вченим, засвідчило схвальну оцінку ними застосованої методики для навчання щодо розмаїття (Reyneke, 2016).

Американські дослідниці А. Такер та К. Нортон відзначають широке застосування технік педагогіки пригод у практиці клінічної соціальної роботи, що зумовлює необхідність здійснення належної професійної підготовки соціальних працівників до їх застосування. Вчені здійснили імплементацію одноденної програми із педагогіки пригод для студентів соціальної роботи, яка охоплювала кооперативні ігри, завдання на вирішення проблем, активності, які містили в собі виклики для учасників. Завдяки участі у такій діяльності майбутнім соціальним працівникам вдалося покращити

своє розуміння і навички із застосування педагогіки пригод (Tucker, Norton, 2012).

Варто зауважити, що американські університети часто запроваджують спеціалізовані навчальні дисципліни щодо педагогіки пригод в межах освітніх програм із соціальної роботи на бакалавраті та магістратурі, наприклад такі дисципліни викладаються в Університеті Мічигану, Гумбольдтському державному університеті, Університеті Нью-Гемпшира і т. д. В останньому із них пропонуються ще й подвійні дипломи із соціальної роботи та педагогіки на відкритому повітрі (Tucker, Norton, 2012).

Висновки. Таким чином, можна підсумувати, що світовий досвід впровадження педагогіки пригод у систему вищої освіти, і зокрема до освітніх програм із соціальної роботи, засвідчує досить високу ефективність такої діяльності.

Імплементація педагогіки пригод у освітній процес із підготовки майбутніх соціальних працівників може відбуватися у кількох вимірах:

- використання програм із педагогіки пригод у позанавчальній діяльності, зокрема з метою покращення соціально-психологічного мікроклімату у студентському середовищі, підвищення згуртованості студентських груп, особистісного розвитку учасників і т. д.;

- застосування практичних елементів педагогіки пригод під час викладання курсів загального спрямування, наприклад таких як «Методи соціальної роботи», «Соціальна робота з молоддю», «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота в сфері дозвілля», тощо. В цьому разі головним чином ідеться про підвищення ефективності засвоєння навчального матеріалу з конкретних дисциплін, формування у студентів здатності критично мислити, розв'язувати проблемні завдання, розвиток навичок організовувати групову роботу, тощо. Окрім того, у поєднанні із відповідним теоретичним матеріалом, таким чином може формуватися готовність студентів до застосування педагогіки пригод у подальшій професійній діяльності;

- запровадження окремої тематичної навчальної дисципліни «Педагогіка пригод» до освітніх програм із соціальної роботи на бакалаврському чи магістерському рівнях. Цей шлях є найбільш бажаним, адже він сприяє здійсненню якісної підготовки студентів до безпосереднього застосування цього підходу у майбутньому. Обов'язковим елементом такої навчальної дисципліни, на нашу думку, повинна бути практична складова із організації та проведення заходів із педагогіки пригод. Найпростішим шляхом запровадження такої дисципліни є введення її в якості вибіркового компонента відповідної освітньої програми, при цьому в такому разі вона може пропонуватися не лише студентам спеціальності «Соціальна робота», а й студентам інших спеціальностей, наприклад «Початкова освіта», «Середня освіта», тощо.

Слід відзначити, що педагогіка пригод є доволі інноваційним підходом для української системи вищої освіти загалом і приклади застосування її елементів у процесі підготовки студентів є рідкісними, а дослідження щодо ефективності її запровадження закладами вищої освіти є фактично відсутніми. Зважаючи на це, актуальним є здійснення подальших наукових розвідок в означеному руслі.

Ще одним перспективним напрямком досліджень може бути визначення можливостей відкриття спеціалізованих освітніх програм, присвячених педагогіці пригод або ж педагогіці досвіду, в межах спеціальності «Освітні, педагогічні науки».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бишевец Н., Лазакович Ю. Пригодницька діяльність як засіб протидії стресу у студентів. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2023. № 11(171). С. 16–19.
2. Верескун О. А. Педагогіка пригод у дзеркалі шкільного курсу літератури. *Мільйон історій: поетика пригод у літературі та медіа* : зб. наук. матеріалів конф., м. Бердянськ, 22–23 вересня 2016 р. Бердянськ : БДПУ. 2016. С. 27–28.
3. Воронцова І. А., Влащенко С. В. Використання іноземного досвіду екологічного виховання молоді. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2013. Вип. 32. С. 51–60.
4. Гайдамашко І. А. Технології профілактики третирування у шкільному середовищі. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. № 2. С. 28–32.
5. Логвіненко Н. Використання педагогіки пригод під час вивчення роману Віталія Климчука «Рутенія. Повернення відьми». *Українська література в загальноосвітній школі*. 2015. № 1. С. 30–34.
6. Попов О. Педагогіка пригод як метод соціальної роботи. *Освіта і соціальна робота як ресурси розвитку особистості й суспільства* : матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю, м. Чернівці, 24 листопада 2022 р. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т. 2022. С. 141–144.
7. Хоружий Г. Педагогіка вільного часу: соціально-філософський аналіз. *Освітологія*. 2017. № 6. С. 31–37.
8. Янкович О. Лісові дитячі садки в Польщі: використання досвіду в Україні. *Гірська школа Українських Карпат*. 2023. № 28. С. 47–51.
9. Adventure education / Eds. J. C. Miles, S. Priest. State College, PA: Venture, 1990, 480 p.
10. Adventure education: An introduction / Eds. M. Berry, C. Hodgson. London: Routledge, 2011. 272 p.
11. Cooley S. J., Burns V. E., Cumming J. The role of outdoor adventure education in facilitating groupwork in higher education. *High Educ.* 2015. № 69. P. 567–582.
12. Ewert A. W., Sibthorp J. Outdoor adventure education: foundations, theory, and research. Champaign, IL, Human Kinetics, 2014. 216 p.
13. Hattie J., Marsh H. W., Neill J. T., Richards G. E. Adventure Education and Outward Bound: Out-of-Class Experiences That Make a Lasting Difference. *Review of Educational Research*. 1997. Vol. 67, № 1. P. 43–87.

14. Hensby K. The Influence of Higher Education Study on Practitioners in the Field of Outdoor and Adventure Education : thesis. University of Plymouth, 2024. 172 p. URL: <https://pearl-prod.plymouth.ac.uk/bitstream/handle/10026.1/22079/2024JOY10459729EdD.pdf?sequence=9&isAllowed=y> (date of access: 22.06.2024).

15. Potter T. G., Socha T. L., O'Connell T. S. Outdoor adventure education (OAE) in higher education: characteristics of successful university degree programmes. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*. 2012. Vol. 12, № 2. P. 99–119.

16. Reyneke R. The benefits of using adventure education to facilitate dialogue in social work diversity training. *The Social Work Practitioner-Researcher*. 2016. Vol. 28, № 2. P. 157–172.

17. Riley M., Sibthorp J., Rochelle S. The Developmental Value of Independent Student Expeditions in Outdoor Adventure Education for Emerging Adult-Aged Participants. *Journal of Outdoor Recreation, Education, and Leadership*. 2024. Vol. 16, № 2. P. 35–51.

18. Tucker A. R., Norton C. L. The Use of Adventure Therapy Techniques by Clinical Social Workers: Implications for Practice and Training. *Clinical Social Work Journal*. 2012. Vol. 41, № 4. P. 333–343.

19. What is experiential education?. *Association for Experiential Education*. URL: <https://www.aee.org/what-is-experiential-education> (date of access: 22.06.2024).

REFERENCES:

1. Byshevets, N., & Lazakovych, Y. (2023). Pryhodnytska diialnist yak zasib protydii stresu u studentiv [Adventure activities as a means of counteracting stress in students]. *Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova – Scientific Journal of the Dragomanov Ukrainian State University*, (11(171), 16–19 [in Ukrainian].
2. Vereskun, O. A. (2016). Pedahohika pryhod u dzerkali shkylnoho kursu literatury [Adventure education in the mirror of the school literature course]. *Proceedings from: Milion istorii: poetyka pryhod u literatury ta media – A Million of Stories: The Poetics of Adventure in Literature and Media*. (pp. 27–28). Berdiansk: BDPU [in Ukrainian].
3. Vorontsova, I., & Vlashchenko, S. (2013). Vykorystannia inozemnoho dosvidu ekolohichnoho vykhovannia molodi [The use of foreign experience of environmental education of youth]. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky – Scientific notes of the department of pedagogy*, (32). 51–60 [in Ukrainian].
4. Haidamashko, I. A. (2013). Tekhnolohii profilaktyky tretiuvannia u shkylnomu seredovyshchi [Technologies of ill-treatment prevention in school environment]. *Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu «Ukraine» – Scientific papers collection of the Khmelnytskyi Institute of Social Technologies at the University «Ukraine»*, (2). 28–32 [in Ukrainian].
5. Lohvynenko, N. (2015). Vykorystannia pedahohiky pryhod pid chas vyvchennia romanu Vitaliia Klymchuka «Ruteniia. Povernennia vidmy» [The use of adventure education while studying Vitaly Klimchuk's novel «Ruthenia. Return of the Witch»]. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli – Ukrainian literature in secondary schools*, (1). 30–34 [in Ukrainian].
6. Popov, O. (2022). Pedahohika pryhod yak metod sotsialnoi roboty [Adventure education as a method of

- social work]. Proceedings from: *Osvita i sotsialna robota yak resursy rozvytku osobystosti y suspilstva – Education and social work as resources for the development of the individual and society*. (pp. 141–144). Chernivtsi: Chernivtsi National University [in Ukrainian].
7. Khoruzhyi, G. (2017). Pedagogy of free time: social and philosophical analysis. *Osvitohiia – Educology*, (6), 31–37 [in Ukrainian].
8. Yankovych, O. (2023). Forest kindergartens in Poland: the use of the experience in Ukraine. *Hirska shkola Ukrainskykh Karpat – Mountain School of Ukrainian Carpaty*, (28), 47–51.
9. Miles, J. C. & Priest, S. (Eds.). (1990). Adventure education. State College, PA: Venture.
10. Berry, M., & Hodgson, C. (Eds.). (2011). Adventure education: An introduction. London: Routledge.
11. Cooley, S. J., Burns, V. E., & Cumming, J. (2015). The role of outdoor adventure education in facilitating groupwork in higher education. *High Educ*, (69), 567–582.
12. Ewert, A. W., & Sibthorp, J. (2014). *Outdoor adventure education: foundations, theory, and research*. Champaign, IL, Human Kinetics.
13. Hattie, J., Marsh, H. W., Neill, J. T., & Richards, G. E. (1997). Adventure Education and Outward Bound: Out-of-Class Experiences That Make a Lasting Difference. *Review of Educational Research*, 67(1), 43–87.
14. Hensby, K. (2024). The Influence of Higher Education Study on Practitioners in the Field of Outdoor and Adventure Education. Thesis. University of Plymouth. Retrieved from: <https://pearl-prod.plymouth.ac.uk/bitstream/handle/10026.1/22079/2024JOY10459729EdD.pdf?sequence=9&isAllowed=y>
15. Potter, T. G., Socha, T. L., & O'Connell, T. S. (2012). Outdoor adventure education (OAE) in higher education: characteristics of successful university degree programmes. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 12(2), 99–119.
16. Reyneke, R. (2016). The benefits of using adventure education to facilitate dialogue in social work diversity training. *The Social Work Practitioner-Researcher*, 28(2), 157–172.
17. Riley, M., Sibthorp, J., & Rochelle, S. (2024). The Developmental Value of Independent Student Expeditions in Outdoor Adventure Education for Emerging Adult-Aged Participants. *Journal of Outdoor Recreation, Education, and Leadership*, 16(2), 35–51.
18. Tucker, A. R., & Norton, C. L. (2012). The Use of Adventure Therapy Techniques by Clinical Social Workers: Implications for Practice and Training. *Clinical Social Work Journal*, 41(4), 333–343.
19. What is experiential education?. *Association for Experiential Education*. (n.d.). Retrieved from: <https://www.aee.org/what-is-experiential-education>

Стаття надійшла до редакції 24.07.2024.
The article was received 24 July 2024.